

УТВЪРДИЛ:

Декан

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"

Факултет: Славянски филологии

Специалност: Балканистика

СЛЛ	1	0	0	1	0	6	1	7

Програма: магистри след средно образование

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

Ф	3	3	4
Ф	3	4	0

Религии и култове на Балканите (1 и 2 част)

Преподавател: проф. д-р Маргарет Димитрова

Асистент:

Учебна заетост					
Аудиторна			Извънаудиторна		
Форма	Хорариум	ЕСТК	Форма	Хорариум	ЕСТК
Лекции	30+30	2	Реферат		
Семинари			Доклад	15	0,5
Упражнения			Научно есе	15	0,5
			Курсов учебен проект	15	0,5
			Учебна екскурзия		
			Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	15	0,5
ОБЩА ЗАЕТОСТ					120
Кредити аудиторна заетост					2
Кредити извънаудиторна заетост					2
ОБЩО ЕКСТ					4

№	Формиране на оценката по дисциплината	% от оценката
1.	Work Shops {информационно търсене и колективно обсъждане на доклади и реферати)	35
2.	Тематични дискусии в часовете	
3.	Демонстрационни занятия	
4.	Посещения на обекти	10
5.	Присъствие в час	5
6.	Тестова проверка	10
7.	Решаване на казуси	
8.		
9.		
10.	Изпит	40

Анотация на учебната дисциплина:

Курсът представя разнообразието от религиозни вярвания в историята на Балканите и междурелигиозните отношения: приемственост и разграничаване, контакти, конфликти и диалог, пресемантиция, интерференция, типология и успоредно развитие. Основната цел не е детайлното изучаване на античните религиозни системи, юдаизма, християнството и исляма, а в ролята им на Балканите за всекидневния живот, за политически и стопански решения, за формиране на ценности на Балканите и менталността. Акцент се поставя на присъствието на религиозните представи в изобразителното изкуство, литературата, киното, архитектурните форми. В зависимост от интересите на студентите се дискутират по-задълбочено избрани случаи, теми из историята на балканския homo religious. Затова високо се цени самостоятелната работа на студентите по избрани теми, в решаването на определени казуси, в изразяването на отношение към определени събития и обществени и властови решения. Повечето лекции са придружени с ppt презентации.

Предварителни изисквания:

Начални познания по старогръцки и сръбски и хърватски, познания по гръцки и румънски, познаване на балканската история и литератури

Очаквани резултати:

Очаква се студентите да изградят умения за прилагане на обективни научни критерии и подходи при работа с различен тип източници, засягащи религиозните системи на Балканите, и при сблъска с различни факти, начини на мислене, ритуали

в балканските култури. Основният резултат от курса се търси в умението на студентите за обективен анализ и разпознаване на манипулативни стратегии и агресивни тактики при представяне на религията на другия. Затова се очаква те да могат сами да анализират и оценяват анализи като в научната литература, така и в медиите. Задачите, които трябва да решават, са различни и те могат да избират между анализ на артефакт в музейна сборка или анализ на присъствието на религиозни мотиви или образи в съвременни произведения на изкуствата – изображения, литературни текстове, кино, или в други форми на съвременната култура, например компютърни игри, културен и т.нар. религиозен туризъм, кич и др. Търсят се причините за начина на употреба на древни религиозни мотиви, образи, митологични сюжети, ритуал: тяхното пресемантизиране, причини за новите акценти, причини за избор на теми. Проверка на знанията се постига и чрез тестове. Студентите са стимулирани сами да измислят въпроси за тестовете. Заключителният изпит е беседа върху поставените и изпълнени задачи и конкретни въпроси от програмата, по които по време на семестъра (тестовете) студентът е показал по-слаби резултати

Учебно съдържание

№	Тема:	Хорариум
1	Определения за религия. Характерни черти на религиозния опит.	4
2.	Типове религии на Балканите от миналото до днес: политеистични и монотеистични. Суеверие и религия. Представите за различния.	2
3.	Ранна история на религията: палеолит, мезолит, неолит. Земеделieto и религиозната революция. Реликти в по-късните митологични и религиозни системи.	2
4.	Крито-Микенска цивилизация и религия.	2
5.	Антична Гърция. Олимпийският пантеон, реликти, иновации. Античната митология през вековете.	8
6.	Античната религия и съвременната литература, наука, туризъм.	2
7.	Известното за религията на траките. Тракийски светилища. Старосел, Свещари и др.	2
8.	Религията на древния Рим. Балканите под римска власт.	2
9.	Юдаизъм. Формиране на библейския корпус. Еврейското свещено писание. Основни книги, мотиви, образи. Септуагинта и Вулгата. Други преводи.	6
10.	История на юдаизма на Балканите. Юдейски общности. Отношения с другите. Синаноги – от античността до днес.	4
11.	Възникване на християнството и разпространение в Стария свят. Основни идеи. Основни християнски книги. Преводи.	4

	Християнски тълкувания на Стария завет.	
12.	Светостта в християнството. Църковен календар, празници и ритуал. Текстове, обслужващи църковните празници. Християнските празници и народната култура. Борбата с езичеството и магьосничеството. Социалните нужди и последованията и молитвите.	6
13.	Християнският храм и изкуство: примери от Балканите	2
14.	Библията като код за културите и литературите на Балканите	2
15.	Формиране на християнската догматика. Вселенските събори. Отношение към жената в християнството. Ереси. Ересите на Балканите. Павлияни. Богомили. Православни, католици и протестанти на Балканите.	4
16.	Възникване и формиране на исляма. Основни текстове. Коранът и молитвата. Мюсюлманският храм.	4
17.	Ислямът на Балканите. Течения (сунити и шиити). Наследство	4

Конспект за изпит

№	Въпрос
1	Религията в културата. Религия и социум. Основни особености на религиозния опит. Религия и суеверие.
2	Ранна история на религията: палеолит, мезолит, неолит. Реликти в по-късните митологични и религиозни системи.
3	Крито-Микенска цивилизация и религия.
4.	Олимпийският пантеон. Реликти от стари вярвания. Зевс и Хера. Хефест. Хермес. Аполон. Дионис.
5.	Олимпийският пантеон. Богините. Атина, Афродита, Артемида, Деметра. Елевзинските мистерии.
6.	Древната елинска религия и митология. Героите.
7.	Религията на траките.
8.	Свещеното писание на евреите. Основни книги и преводи.
9.	Юдейското наследство на Балканите. Юдейски общности. Синагоги.
10.	Ранното християнство. Формиране на християнската догматика.
11.	Стар и Нов завет. Християнска екзегеза.
12.	История на християнството на Балканите. Проповедта на Балканите. Християнската литургия на Балканите.
13.	Светостта в християнството. Ритуал и празнична система. Балкански измерения и примери.
14.	Православие, католицизъм и протестанство на Балканите.
15.	Поява на исляма. Коранът.
17.	Ислямът на Балканите.
18.	Религия и изкуство, религия и литература, религия и всекидневие на Балканите (избор на произведение за анализ)

Библиография

Основна:

1. Мирча Елиаде. История на религиозните идеи и вярвания. Т. 1-3. София, 1997-2009.
2. Мирча Елиаде. Сакралното и профанното. София, 1998.
3. Антична митология. Справочник. Съст. Г. П. Батаклиев. София, 1992
4. Български библиейски речник. С., 1884 (фототипно изд.)
5. Библиейски речник (превод от New concise Bible Dictionary, 1989) под ред. На проф. Н. Шиваров. С., 1994
6. Речник на гръцката и римската митология. Съст. Гримал, Пиер. (превод от френски). София, 2003
7. Речник на религиите. Елиаде, Мирча; Йон Кулиано (превод от фр.). София, 1999
8. Светостта : Кратък речник на агиографските термини. Съст. Виктор Живов (превод от руски). Славика Радомир, 2002
9. Оксфордски речник на исляма. Ред. Джон Л. Еспозито (прев. От англ.). София, 2007
10. Коев, Т. и Г. Бакалов. Въведение в християнството. С., 1992
11. Фрай, Н. Великия код. Библията и литературата. С., 1993
12. Шиваров, Н. Херменевтика на Стария завет. С., 2005
13. Шмид, Жоел. Речник по гръцка и римска митология (прев. от фр.). София, 1995

Допълнителна:

- Световните митологии. Енциклопедия в 4 т. (прев. От руски). София, 1999.
- Пълен библиейски конкорданс. Съст. В. Стойков. София, 2001
- Календарни празници и обичаи на българите: Енциклопедия. Съст. В. Бенина-Маринкова. София, 1998.
- Василиев, А. Български светци в изобразителното изкуство. София, 1987
- Јовановић, Зоран. Азбучник православне иконографије и градителства. Београд, 2005.
- Коев, Т. и Г. Бакалов. Християнството в началото и днес. С., 2006
- Коев, Т. и Г. Бакалов. Християнски справочник. С., 2001
- Малицки, П. История на християнството. В 3 тома. С., 1994-
- Минчев, Г. Слово и обред. София, 2011.
- Николова, Б. Монашество, манастири и манастирски живот в средновековна България. 2 т. София, 2010.
- Радев, Ив. Библията и българската литература XIX-XX в. В. Търново, 1999.
- Тодорова, О. Жените от Централните Балкани през османската епоха XV-XVII в. София, 2004.

Троева, Е. Религия, памет, идентичност. Българите мюсюлмани. С., АИ „М. Дринов“, 2011 г.
Eliade, Mircea (ed.-in-chief). Encyclopaedia of Religion. 12 vols. New York, 1987
Eliade, M. et al. Dictionar al religior. Bucuresti, 1993
Reeve, John. Sacred: Books of the Three Faiths: Judaism, Christianity, Islam. British Library, 2007
The Encyclopaedia of Islam, 17 vols. Brill, 1960-1995.
Encyclopedia of Islam and the Muslim world. Eds. R. C. Martin. New York, 2004
Jockle, Clemens. Encyclopaedia of Saints. Conn, 2003
The Literary Guide to the Bible. Eds. R. Alter, Fr. Kermode, Cambridge, 1990.
Jane D. Reid. The Oxford guide to classical mythology in the arts: 1300-1990d. 1-2 vols. New York, 1993.

Публикации на М. Димитрова по проблематиката на курса

"Той много чудеса е правил и прави още ... Прави още! Още наказва, още лекува!"
(Св. Иван Рилски в разказите на две жени от град Самоков). -- В: *1100 години култ към Св. Иван Рилски*. София, 2000, с. 66-81 (съвместно със Снежана Йовева)

Другите авторитети. Слова против магьосници и баячки в дамаскинарската традиция.
– *Годишник на СУ "Св. Климент Охридски", Център за славяно-византийски проучвания "Иван Дуйчев,"* 92 (11), 2002. София, 2003, 81-99. (в съавторство с Аделина Ангушева)

Въцърковлението: свидетелства от южнославянски ръкописи. – В: *Civitas divino-humana. In honorem annorum LX Georgii Bakalov*. София, 2004, с. 583-596.

Средновековни молитви за родилки. София, 2016.

Евхологични текстове (в съавторство с Мария Йовчева) – В: *История на българската средновековна литература*. София, 2008, 158-167.

Книжнината на българите католици. – В: *История на българската средновековна литература*. София, 2008, 742-750.

Тълковна литература – В: *История на българската средновековна литература*. София, 2008, 624-627.

Текстът на Оглашението в епохата на цар Иван Шишман. – В: *Енос – език – мит. Годишник на Асоциация «Онгъл»*. Т. 9. София, 2011, 136-159.

В. Тъпкова-Займова и М. Димитрова. Свети-Димитровски текст, намерен в Бачковския манастир. – *Bulgaria mediaevalis* 2, 2011 (Studies in honour of Professor Vassil Gjuzelev), 311-358.

Дата: 5.06.2024 **Съставил:** проф. д-р Маргарет Димитрова

Приета с протокол №6 от ФС на ФСФ от 11.06.2024 г.